

Současná česká společnost

Katedra sociologie, FF UK

SEMESTR: ZS 2023

VYUČUJÍCÍ:

doc. PhDr. Jiří Šubrt, CSc.
doc. Marek Skovajsa, Ph.D.
PhDr. Jiří Šafr, Ph.D.

KÓD(Y): ASG500105

EMAIL:

jiri.subrt@ff.cuni.cz
marek.skovajsa@ff.cuni.cz
jiri.safr@ff.cuni.cz

TYP: 2/0, přednáška

ČAS A MÍSTNOST VÝUKY:

viz SIS

KREDITY: 4

PREREKVIZITY:

-

FORMA ATESTACE: Zk (zkouška)

Anotace:

Cílem předmětu je seznámení s výsledky nedávného sociologického bádání o české společnosti. Důraz bude kladen na důkladné porozumění tomu, že současné podoby společenské reality jsou výsledkem dlouhodobých i krátkodobých procesů sociální změny. Zohledněna bude skutečnost, že aktéři činní v rámci současné české společnosti tyto procesy sociální změny sami reflektují, čímž různé způsoby interpretace minulosti ovlivňují i přítomnost a budoucnost naší společnosti. Předmět se bude realizovat formou přednášek a diskusí k vybraným textům, které přiblíží aktuální společenské fenomény a problémy zkoumané českou sociologií. Určitý prostor bude věnován i představení pracovišť a některých badatelek a badatelů, kteří se příslušnými tématy zabývají.

Četba a další materiály jsou dostupné na stránce předmětu v aplikaci Moodle:

<https://dl1.cuni.cz/course/view.php?id=8168>

Přihlašovací údaje (heslo) budou zaslány zaregistrovaným studentům na začátku výuky.

Anotace v anglickém jazyce: viz SIS.

Případné změny v realizaci předmětu v souvislosti s pandemií COVID nebo jinými nenadálými událostmi:

V případě zhoršení pandemické situace nebo jiných závažných událostí během semestru budou zapsaní studenti o přechodu na distanční výuku a dalších změnách včas informováni emailem.

Podmínky zakončení předmětu: zkouška formou písemné práce

Atestace (Zk) bude udělena na základě zhodnocení včasně odevzdané písemné práce v rozsahu 8–12 NS, tj. 14 400 – 21 600 znaků včetně mezer od úvodu do závěru (úvodní stránka a seznam literatury se do počtu znaků nezapočítávají); počet znaků uveďte na úvodní stranu práce. Práce musí obsahovat jméno autora a stránkování.

Písemná práce se týká některého z probíraných témat, studenti se obrátí na toho z vyučujících, který k danému tématu měl přednášku. Do **6. 12. 2023** je nutné odevzdat specifikaci problému, kterému se práce věnuje, a anotaci do 300 slov; do deseti dnů obdržíte informaci o (ne)schválení anotace a komentář.

Předtermín odevzdání písemné práce je **2. 1. 2024** - bude opraveno nejpozději do 15. 1. 2024.

Řádný termín odevzdání práce je **15. 1. 2024** - bude opraveno nejpozději do 9. 2. 2024.

Pokud nebude písemná práce odevzdána v žádném z těchto termínů, je možné odevzdat ji ještě při příštím běhu předmětu v následujícím akademickém roce.

V případě, že student/ka obdrží za odevzdanou písemnou práci známku 4 (“neprospěl/a”), může odevzdat práci ještě dvakrát, přičemž termíny budou domluveny individuálně. Nejpozději je však možné kurz splnit do konce akademického roku následujícího po akademickém roce, kdy si student/ka kurz zapsal/a.

V práci se hodnotí zejména schopnost jasně, logicky a strukturovaně vystavět argument, opřít argument o empirická zjištění (případně včetně kritického zhodnocení jejich relevance), stejně jako formální korektnost citování a jazyková správnost.

Struktura a časový plán výuky, vč. povinné a další četby:

1. blok (doc. Jiří Šubrt)

Seznámení s obsahem kurzu a podmínkami jeho ukončení. // Modernizace a česká společnost (4. 10. 2023)

Četba: Machonin, Pavel. 2005. *Česká společnost a sociologické poznání*. Praha: ISV, ss. 124-134; 135-155.

Historické vědomí (11. 10.)

Četba: Šubrt, Jiří, Jiří Vinopal a kol. 2013. *Historické vědomí obyvatel České republiky perspektivou sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum, ss. 98-112.

Veřejné mínění (18. 10.)

Četba: Šubrt, Jiří. 2018. „Vox populi“ nebo „opinion publique“? Veřejné mínění jako sociálně historický fenomén“, „Čeněk Adamec a počátky výzkumu veřejného mínění v Čechách“. In *Historicko-sociologické reflexe*. Praha: Karolinum, ss. 24-31, 32-47.

Kultura a umění (25. 10.)

Četba: Petrusek, Miloslav. 1990. *Sociologie a literatura*. Praha: Československý spisovatel, ss. 7-33.

2. blok (doc. Marek Skovajsa + dr. Jiří Šafr)

Společenská změna po roce 1989: reforma, přechod (tranzice), transformace (M. Skovajsa) (1. 11. 2023)

Četba: Kollmorgen, Raj. 2013. „Theories of postcommunist transformation. Approaches, debates, and problems of theory building in the second decade of research.“ *Studies of Transition States and Societies* 5 (2): 88-105, minimální četba ss. 88-93.

Dostupné také online: <http://publications.tlu.ee/index.php/stss/article/download/165/131>

Sociální stratifikace, sociální struktura, sociální mobilita (J. Šafr) (8. 11. 2023)

Četba: Nedbálková, Kateřina. 2021. Kapitola „O dělnictví.“ In *Tichá dřina: dělnictví a třída v továrně Baťa*. Praha: Display, ss. 230-269, minimální četba ss. 230-250.

nebo

Katrnák, Tomáš a Petr Fučík. 2010. Kapitola „Návrat k sociálnímu původu a intergenerační mobilita po roce 1989.“ In *Návrat k sociálnímu původu. Vývoj sociální stratifikace české společnosti v letech 1989 až 2009*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, ss. 87-112, minimální četba ss. 87-93, 100-102, 111-112.

Pro zájemce:

Prokop, Daniel, Paulína Tabery, Martin Buchtík, Tomáš Dvořák a Matouš Pilnáček. 2019. *Rozdělení svobodou. Česká společnost po 30 letech*. Praha: Radioservis; četba ss. 6-31.

Životní styl, spotřeba, volný čas (J. Šafr) (15. 11. 2023)

Četba: Patočková, Věra. 2019. „Volný čas a práce v české a slovenské společnosti.“ In Ivan Chorvát a Jiří Šafr (eds.). *Volný čas, společnost, kultura: Česko – Slovensko*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, ss. 65-89; minimální četba ss. 65-68 + 74-89.

nebo

Špaček, Ondřej. 2018. „Kulturní kapitál na vysoké škole: strukturace kulturního prostoru studentů Univerzity Karlovy.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 54 (5): 699–725.

Dostupné také online: <https://doi.org/10.13060/00380288.2018.54.5.420>

Sociologie rodiny // Gender a sociologie (M. Skovajsa) (22. 11. 2023)

Četba: Hašková, Hana a Kristýna Pospíšilová. 2020. „Kdo plánuje jedináčka a kdo chce zůstat bezdětný? Faktory ovlivňující nízké reprodukční plány mužů a žen.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 56 (2): 131-164. Dostupné také online: <https://doi.org/10.13060/csr.2020.005>

nebo

Hašková, Hana, Alena Křížková a Kristýna Pospíšilová. 2018. „Intersekcionalní přístup ke zkoumání nezaměstnanosti.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 54 (2): 171-198.

Dostupné také online: <https://doi.org/10.13060/00380288.2018.54.2.398>

Vzdělávání a školství (J. Šafr) (29. 11. 2023)

Doseděl, Tomáš. 2021. *Proměna role vzdělání v době čtvrté průmyslové revoluce*. Brno: Barrister & Principal / Masarykova univerzita. minimální četba ss. 15-25 + 119-136.

Pro zájemce:

Prokop, Daniel. 2019. „Záleží na bydlení? Vztah nekvalitního bydlení a školních problémů dětí v chudých českých domácnostech.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 55 (4): 445-472.

Dostupné také online: <https://doi.org/10.13060/00380288.2019.55.4.473>

nebo

Šafr, Jiří, Gorčíková Magdalena a Natalie Simonová. 2022. „Nerovnosti při přechodu na osmileté gymnázium: panelová studie žáků pražských a středočeských škol.“ Pp. 198–229 in R. Džambazovič, D. Gerbery, J. Sopóci (eds.). *Vzdelanostné nerovnosti v optike sociológie. Teoretické východiská a empirické poznatky*. Bratislava: STIMUL. Dostupné také online: https://www.researchgate.net/publication/362109526_Vzdelanostne_nerovnosti_v_optike_sociologie_Teoreticke_vychodiska_a_empiricke_poznatky/link/62d6d551593dae2f6a28cf60/download

Sociální koheze, centrum a periferie, marginalizace, sociální vyloučení (J. Šafr) (6. 12. 2023)

Četba: Bernard, Josef a Martin Šimon. 2017. „Vnitřní periferie v Česku: Multidimenzionalita sociálního vyloučení ve venkovských oblastech.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 53 (1): 3-28.

Dostupné také online: <https://doi.org/10.13060/00380288.2017.53.1.299>

nebo

Sirovátka, Tomáš a Petr Mareš. 2006. „Chudoba, deprivace, sociální vyloučení: nezaměstnaní a pracující chudí.“ *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* 42 (4): 627–655.

Dostupné také online: <https://doi.org/10.13060/00380288.2006.42.4.02>

Pro zájemce:

Banga, Patrik. 2023. *Skutečná cesta ven*. Brno: Host.

Environmentální hnutí a environmentální sociologie // Náboženství, spiritualita, sekularismus (M. Skovajsa) (13. 12. 2023)

Četba: Čada, Karel. 2023c. „Tady prostě umírají lidi a budou umírat‘: Příběhy sucha, kulturní kódy a environmentální diskursy.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, online first.

Dostupné také online: <https://doi.org/10.13060/csr.2023.016>

nebo

Vido, Roman. 2019. „Jak (ne) vysvětlit českou bezbožnost? Analytická sociologie jako inspirace pro sociologii náboženství.“ *Sociológia / Slovak Sociological Review* 51 (4): 420-443.

Dostupné také online: <https://www.sav.sk/journals/uploads/08210931Vido%204-2019.pdf>

20. 12. výuka se nekoná, hodina vyhrazena pro samostudium a přípravu písemné práce

Sociologie a nové technologie // Závěrečná diskuse: Jaká je současná česká společnost? Jaká je současná česká sociologie? (M. Skovajsa) (3. 1. 2024)

Četba: Pospěch, Pavel. 2021. Kapitoly „Neznámá společnost“, „Privatismus“ a „Sociologie“. In *Neznámá společnost: pohledy na současné Česko*. Brno: Host, ss. 9-11, 13-27, 169-178.

„Sociologie očima studujících“, ed. Nina Fárová. In *Sociologický bulletin ČSS 2021*. Praha: ČSS, ss. 69-78.

Pro zájemce:

Slavík, Lukáš a Pavel Pospěch. 2019. „Youtuberství jako konstrukce, destrukce a reparační soukromí.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 55 (2): 135-160; minimální četba ss. 135-150 + 155. Dostupné také online: <https://doi.org/10.13060/00380288.2019.55.2.456>

Doporučená literatura:

Bernard, Josef (ed.). 2019. *Nic se tady neděje... Životní podmínky na periferním venkově*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.

Dudová, Radka. 2015. *Postarat se ve stáří: Rodina a zajištění péče o seniory*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.

Dvořáčková Jana, Petr Pabian, Simon Smith, Tereza Stöckelová, Karel Šima a Tereza Virtová. 2014. *Politika a každodennost na českých vysokých školách. Etnografické pohledy na vzdělávání a výzkum*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.

Ferenčuhová, Slavomíra. 2016. *Sociologie města 20. a 21. století*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.

Frič, Pavol (ed.) 2016. *Občanský sektor v ohrožení?* Praha: Sociologické nakladatelství SLON.

Hamplová, Dana a Tomáš Katrňák (eds.) 2018. *Na vzdělání záleží. Jak vzdělanostní rozdíly ovlivňují osudy lidí v české společnosti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Hasmanová Marhánková, Jaroslava a Martin Kreidl (eds.). 2012. *Proměny partnerství: Životní dráhy a partnerství v české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.

Hasmanová Marhánková, Jaroslava a Martina Štípková. 2018. *Prarodičovství v současné české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.

Chorvát, Ivan a Jiří Šafr (eds.). *Volný čas, společnost, kultura: Česko – Slovensko*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.

Jarkovská, Lucie, Kateřina Lišková, Iva Šmídová a kol.. 2010. *S genderem na trh: Rozhodování o dalším vzdělání patnáctiletých*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.

- Keller, Jan a Lubor Tvrďý. 2008. *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Kunštát, Daniel, Jan Červenka, Martin Ďurďovič, Paulína Tabery a Jiří Vinopal. 2014. *25 let české demokracie očima veřejnosti*. Praha: Academia.
- Librová, Hana a kol. 2017. *Věrní a rozumní: kapitoly o ekologické zpozdilosti*. Brno: Masarykova univerzita.
- Linek, Lukáš. 2013. *Kam se ztratili voliči? Vysvětlení vývoje volební účasti v České republice v letech 1990–2010*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Linek, Lukáš, Ondřej Císař, Ivan Petrušek a Kateřina Vráblíková. 2017. *Občanství a politická participace v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Lyons, Pat a Rita Kindlerová (eds.). 2015. *47 odstínů české společnosti*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Machonin, Pavel. 2005. *Česká společnost a sociologické poznání*. Praha: ISV.
- Maříková, Hana, Tomáš Kostecký, Tomáš Lebeda, Markéta Škodová (eds.). 2010. *Jaká je naše společnost? Otázky, které si často klademe...* Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Matějů, Petr, Jana Straková a Arnošt Veselý (eds.). 2010. *Nerovnosti ve vzdělávání. Od měření k řešení*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Nedbálková, Kateřina. 2021. *Tichá dřina: dělnictví a třída v továrně Baťa*. Praha: Display.
- Pospěch, Pavel. 2021. *Neznámá společnost: pohledy na současné Česko*. Brno: Host.
- Rabušic, Ladislav a Zuzana Kusá (eds.). 2019. *Odděleně spolu? Česko a Slovensko optikou vývoje hodnot po roce 1991*. Bratislava: Slovart.
- Ryšavý, Dan a David Fiedor (eds.) 2023. *Fakta a trendy v současné české společnosti: Jak se neztratit v datech*. Praha: Karolinum - SLON.
- Šanderová, Jadwiga, Olga Šmídová et al. 2009. *Sociální konstrukce nerovností pod kvalitativní lupou*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Šafr, Jiří (ed.) a kol. 2012. *Mechanismy mezigenerační reprodukce nerovností*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
- Šubrt, Jiří, Jiří Vinopal a kol. 2013. *Historické vědomí obyvatel České republiky perspektivou sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum.
- Vacková, Barbora, Lucie Galčanová, Michaela Kvapilová Bartošová a Lukáš Kala. 2014. *Sami doma: bydlení, práce a vztahy lidí žijících v jednočlenných domácnostech*. Červený Kostelec: Pavel Mervart.
- Večerník, Jiří (ed.). 2016. *Práce, hodnoty, blahobyť. České realie v evropském kontextu*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Večerník, Jiří. 2009. *Czech society in the 2000s*. Praha: Academia.